

CONCEPȚII FILOSOFICE ÎN ROMANUL *ACTORUL ANONIM* DE AURELIAN SILVESTRU (II)

DANU-STRAISTARI Elena,

Facultatea de Filologie și Istorie, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din
Chișinău, Republica Moldova

ORCID: 0000-0002-1957-0172, e-mail: ellenadanu@gmail.com

Rezumat. *Acest articol tratează multiple categorii filosofice prezente în romanul „Actorul anonim” de Aurelian Silvestru, reliefând relația dintre limba și literatura română și filosofie, precum și alte științe conexe, asigurând abordarea interdisciplinară și pluridisciplinară a subiectului romanului.*

Cuvinte-cheie: *filosofie, categorie filosofică, esență, existență, strategii didactice, educație, cultură.*

Abstract. *This article talks about philosophical categories present in the novel „Actorul anonim” by Aurelian Silvestru, highlighting the relationship between Romanian language and literature and philosophy, as well as other related sciences, ensuring the interdisciplinary and approach to the subject of the novel.*

Keywords: *philosophy, human, being, teaching strategies, education, culture.*

Având în vedere complexitatea temei cercetate, *Concepții filosofice în romanul „Actorul anonim” de Aurelian Silvestru*, prima parte a articolului științific a cuprins aspectul inter- și pluridisciplinarității în cunoașterea esenței umane, prezentând o analiză a unor categorii filosofice în descrierea esenței vieții personajelor. În articolul de față este reliefat aspectul didactic, disputa filosofică fiind prezentată ca un instrument necesar în dezvoltarea gândirii și creativității în cadrul lecției de literatură română.

În acest context, reamintim că scriitorul și pedagogul Aurelian Silvestru a reușit să infiltreze misteriosul în gândurile sale, așternute în romanul *Actorul anonim*, reliefând diverse situații existențiale, pentru ca noi, cititorii, să citim și să medităm, să obținem cunoștințe în mai multe domenii. Manifestând abordare interdisciplinară și pluridisciplinară în tratarea subiectului romanului, autorul a facilitat cunoașterea esenței umane.

Deși e dificil a manevra cu categoriile și principiile filosofice în literatură, precum și în alte domenii conexe, Aurelian Silvestru a reflectat filosofic, prin intermediul personajelor din acest roman oferind răspuns la întrebările fundamentale ale societății: „Ce este omul?”, „Care este esența vieții omului?” etc.

Disputa filosofică – instrument necesar în dezvoltarea gândirii și creativității în cadrul lecției de literatură română

Pregătirea pentru viața independentă începe din școală. Elevii trebuie să înțeleagă corect care este esența vieții, cum ar putea să se manifeste pe parcurs pentru a-și atinge idealurile, pentru a-și traduce în realitate dorințele. Rolul profesorului este indispensabil în acest sens.

Este important chiar începând cu ciclul primar, la lecția de literatură română să învățăm elevii să gândească, să cerceteze, să reflecte înainte de acționa. Doar așa, cu pași mărunți, vor fi obținute succese întru prezentarea propriei opinii, argumentarea soluției pentru care s-a optat, cu fermitate și încredere în propriile forțe. Acesta este un pas important în valorificarea esenței umane și cultivarea abilităților necesare în devenirea unei personalități puternice de la o vârstă fragedă.

Din considerentul că *interdisciplinaritatea* și *pluridisciplinaritatea* nu pot lipsi în cazul analizei unor texte artistice, ne propunem să demonstrăm că la lecția de literatură română putem identifica categorii filosofice, ceea ce favorizează interpretarea complexă a operei, prin prisma romanului *Actorul anonim* de Aurelian Silvestru.

Astfel, împreună cu elevii vom opta pentru o analiză literară a romanului și vom debuta cu o discuție filosofică. Vom răspunde la întrebările „Ce este viața?” și „Ce este omul?”, făcând referire la personajele romanului. Acestea, prin gândurile vociferate, prin monolog sau dialog, se întrebă și răspund la întrebări, subliniind și argumentând rostul zilelor pe pământ prin propriile lor fapte.

Asemeni eroilor romanului, elevii, trebuie să gândească. Luând în considerare cele spuse de Platon, „dacă întâlnesc filosofia la un tânăr, îl admir, găsesc că-i șade bine, în tot cazul mă gândesc că am de-a face cu un om liber, dar în schimb, dacă nu-l văd filosofând, îl socot lipsit de sentimentul libertății și incapabil de a face cumva într-o direcție un lucru frumos și nobil”, e cert să încercăm să cultivăm, la lecția de literatură, capacitățile elevilor de a filosofa.

Elevilor li se propune lucrul în echipe. Sunt create 4 echipe, fiecare urmând să cerceteze subiectul romanului și, totodată, să răspundă la întrebarea: „Care este esența vieții?” pentru fiecare dintre personajele Florin Montana, Tudor Cerescu, Adi Corn și Suzana, reliefând natura umană în atingerea scopurilor pe parcursul vieții.

Cele patru echipe de lucru vor veni cu exemple concrete, argumentând informația prezentată prin oferirea de soluții optime pentru explicarea conflictului interior care macină personajele. Pentru această activitate pot fi utilizate metoda *Philips 6-6* și *Asaltul de idei*, care au ca avantaje facilitarea comunicării, obținerea unui număr mare de idei în timp scurt, dezvoltarea creativității, favorizând coeziunea grupurilor de elevi și angajându-i în autoevaluare. În realizarea acestei sarcini, elevii vor menționa frecvența cuvintelor-cheie utilizate de autor, care sunt inevitabile în descrierea naturii umane pe parcursul întregului roman: viață, destin, timp, cuget, gânduri, conștiință, existență etc. ele fiind esențiale în formularea de reflecții filosofice.

Pentru Tudor Cerescu, sensul vieții este prezentat prin idealurile ce țin de viața teatrului, reforma acestuia, aprecieri, turnee, situarea în fruntea clasamentului. Au fost remarcate schimbările

majore inopinate, care i-au spulberat așteptările, provocându-i gânduri de suicid: „Bezna de dincolo de suflet – această fereastră murdară de după care pândesc gândurile negre ale sinucigașilor – a pus stăpânire pe mine...” [1, p. 19]. Urmează șirul întrebărilor retorice, în care își atribuie calitățile unui „om inutil”. Capacitatea de a gândi l-a ajutat pe Tudor Cerescu să reziste, în ciuda încercărilor dificile ale vieții și să facă alegerea corectă, între viață și moarte. El a găsit sensul vieții atât în scrierea unui roman, în pictură, cât și alături de Suzana. De altfel, existența acestui personaj literar este dezvăluirea semnificației filosofice a maximei lui Descartes „*Gândesc, deci exist*”. Dar această stare este depășită. Tot aici vom menționa gândurile lui Cerescu despre viață, aceasta fiind „o iluzie, pe care trebuie s-o reinventezi în fiecare zi” [1, p. 14]. Totodată, este reliefat momentul „când începi să crezi că nu mai ai ce aștepta de la viață, ea te părăsește la prima cotitură a destinului” [1, p. 15]. Da, într-adevăr, ar putea pleca fără tine... Și echipa de elevi va veni cu soluția pentru a oferi continuitate optimistă în viața acestui personaj: „Întotdeauna trebuie să existe speranță la întâmplări pozitive”.

Talentul Florin Montana exista datorită artei. Deseori se consola spunându-și că arta este o noutate continuă: „În fiecare zi descopăr ceva nou, de parcă nu aș fi eu autorul, ci restauratorul tripticului. Am impresia că nu eu, ci un alt pictor a așternut, cu secole în urmă, chipul îngerului pe care îl pictez” [1, p. 151]. Despre esența vieții lui Florin s-a referit alt personaj, Tudor Cerescu, într-o discuție cu Suzana: „Rar pictor atât de înzestrat ca el. Ar fi ajuns foarte departe, dacă fatalitatea nu l-ar fi oprit” [1, p. 207]. Adi Corn își descria colegul drept un duhovnic, care trăia cu arta. „Picta neconținut și nu avea nevoie să demonstreze nimănui că se afla exact acolo unde trebuia să fie” [1, p. 230]. Astfel, Florin și-a găsit locul în viață, nefiind în continue căutări, deși a stârnit invidie. A strălucit ca un Luceafăr, în toată splendoarea sa, însă prea repede s-a stins flacăra acestuia. Cele cinci minute, care întotdeauna lipsesc în viața fiecărui om, i-au lipsit și Suzanei care, grăbindu-se spre atelierul lui Montana pentru a vedea capodopera-i dedicată, nu a reușit să intervină. „Suzana putea salva o viață, un destin, care se impunea în lumea artei” – aceasta poate fi prezentată ca soluție de către elevi oferind șansa la viață și destinul de succes ale lui Florin Montana. Doar omenirea are nevoie de personalități ilustre.

Referindu-ne la Suzana, reliefăm că pe parcursul întregului roman personajul dat a urmat îndemnul bunelului său, care îi spunea să fie ea însăși: „Nu-ți complica destinul cu suferințe inutile. Bucură-te de tot ce ești în stare să-ți oferi de unul singur, fără ajutorul nimănui. Fii stăpân pe soarta ta” [1, p. 164]. Aceste spuse le-a păstrat în adâncul inimii sale. „Poate destinul meu nu are nimic cu actoria? Poate viața mea are alt sens?”, se întreba deseori Suzana, găsind mai târziu răspunsul la întrebări. „Aș vrea să fiu fericită. Asta aștept eu de la viață. Și nu oricând, ci azi, acum. Adevărata fericire nu suportă să fie amânată pentru mai târziu” [1, p. 176]. Totodată, destinul omului este văzut ca un urcuș. Datorită lui Florin Montana, Suzana spune că s-a implicat în ceva valoros, „și

chiar dacă nu l-am ajutat cu nimic, prin însuși faptul că inspirat de mine, a prins să picteze ceva ieșit din comun, mi-a dat putere să cred că și viața mea e plină de sens” [1, p. 163]. Orice vis poate deveni realitate – această idee ar putea fi discutată de către elevi. Astfel, finalul romanului poate fi zugrăvit în culori optimiste, fiind oferite detalii despre realizarea sensului vieții pentru personajul dat: „Suzana este fericită alături de Tudor Cerescu, întemeindu-și o familie și practicând actoria alături de acesta etc”.

Alt personaj, Adi Corn, se autocaracteriza „am fost și am rămas un nimeni în comparație cu Florin [1, p. 231]. Tatăl său îl vedea etalon în toate. Era tratat ca un spartan pentru care cea mai înaltă distincție a vieții era să moară, făcându-și datoria. Adi visa să aibă o expoziție personală, cu lucrări geniale, la care taică-său să spună că este cel mai mândru tată din întreaga lume. Traducerea în realitate a acestei dorințe urma să contureze sensul vieții sale. Totuși, a recunoscut că „talent avea Florin Montana” [1, p. 234]. Curajul lui Adi Corn, de a-și recunoaște înfrângerea, poate fi apreciat de către elevi ca oferindu-i șansa de a se corecta și a deveni un om cu suflet bun. Elevii îi oferă posibilitatea acestui personaj să-și schimbe modul de viață, să uite de ilegalitățile în care a fost implicat, să încerce să realizeze scopul vieții alături de o nouă familie.

De asemenea, în cadrul lecției de literatură, putem întreține și o dispută filosofică pentru discutarea expresiilor celebre utilizate în roman, rostite în cadrul dialogului lui Seneca cu Nero: „Sabia lui Damocle atârână și deasupra ta”, „Sunt filosof, nu măscărici”, „Eu sunt, Cezarul”, „Teme-te de tine însuși”. Elevul trebuie să-și argumenteze propria opinie și să purceadă, ghidat de profesor, la desfășurarea unei discuții filosofice, respectând cerințele acesteia.

Ce înseamnă o dispută sau discuție filosofică? Aceasta este „o construcție a unei idei din altă idee vizavi de problematica generală și particulară a educației” [2, p. 112]. Ea nu rezolvă probleme, ci problematizează. Elevii învață să comunice, să discute în calitate de parteneri și nu rivali. Într-o discuție filosofică toți învață, nimeni nu este atotștiutor. Discuția filosofică este un bun prilej ca să învățăm să gândim și să ne comportăm democratic. În cadrul discuției filosofice, elevul va vorbi de la persoana întâi: *eu consider, eu cred* etc. Va învăța să asculte atent pe ceilalți, fără să întrerupă, va accepta diversitatea de opinii referitoare la aceeași problemă, nu va admite ca disputa de idei să fie transformată în ceartă. Reflectând asupra ideilor celorlalți, nu va vorbi doar de dragul de a se exprima și va tăcea când este necesar, acest moment fiind destul de dificil de acceptat pentru mulți elevi.

Practicând discuția filosofică în cadrul lecției de literatură română, va fi posibilă aprofundarea și reactualizarea cunoștințelor în domeniul literaturii și filosofiei, elevul învățând a se exprima, a se autocontrola și a se autoeduca prin valori; va accepta diversitatea de idei și opinii, își va forma prioritățile valorice.

În acest sens, putem remarca că disputa filosofică are elemente comune cu o altă metodă

utilizată în scopul predării-învățării – *conversația*, care transmite cunoștințele prin intermediul dialogului (întrebărilor și răspunsurilor), discuțiilor sau dezbaterilor. Pe parcursul lecției, conversația se folosește în toate etapele acesteia: verificare, transmitere și fixare. Conversația euristică este cel mai des întrebuințată și cea mai importantă practică. Atunci când se recurge la această tehnică, profesorul instruește nu pentru „a transmite” sau „a prezenta” noi cunoștințe. Prin realizarea activității de gândire comună cu elevii săi, îi va determina la un efort personal de căutare, de investigație întreprinsă în sfera informațiilor existente deja în mintea lor. Valorificând propria lor experiență de cunoaștere, elevii ajung la descoperirea unor noi adevăruri, a unor noi generalizări.

Concluzii

Reflectând filosofic pe parcursul lecturării romanului și participând la analiza acestuia, practicăm un gen de terapie intelectuală. Înțelegem faptul că fiecare idee filosofică își are momentul său de adevăr și justificarea proprie, nici una nu poate fi absolutizată. Doar „prin intermediul marilor sisteme filosofice este afirmată suveranitatea gândirii și a capacității omului de a-și stabili scopuri, demnitatea umană și respectul valorilor general-umane, se atenuază egocentrismul, se face apel la umanitate, determinându-se astfel fundamentele conduitei și moralității” [3, p. 22].

Aplicând categoriile filosofice și elementele altor științe conexe în roman, Aurelian Silvestru încurajează ca, în analiza literară să se opteze pentru comunicarea fără bariere, pentru disputa filosofică, gândirea rațională, pentru prezentarea argumentelor și a opiniei elevului.

Literatură și filosofie, istorie și psihologie, religie și artă etc. Mai multe elemente ce țin de discipline de studii pot fi identificate în romanul *Actorul anonim*, care oferă posibilitatea de a obține cunoștințe profunde în toate domeniile, implicând un demers educativ, formativ important prin faptul că este atât cunoaștere, cât și evaluare, precum și angajare intelectuală față de lume.

Romanul *Actorul anonim* poate fi propus pentru studiu alternativ în clasele gimnaziale și liceale, reliefând abordarea *interdisciplinară* și *pluridisciplinară* în literatură, la orele de profil dezvoltând abilități de comunicare – o trăsătură importantă a existenței umane.

Bibliografie:

1. SILVESTRU, Aurelian. *Actorul anonim*. – Chișinău: Tocono, 2021, 257 p.
2. CUZNEȚOV, Larisa Leonid. *Filosofia și axiologia educației*. – Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2017, 121 p.
3. TERENCE, Robert. VIERU, Sorin. *Riscurile gândirii*. – București: Humanitas, 1990, 266p.

Notă: Lucrarea a fost realizată în cadrul proiectului de cercetare nr. UST. PCSt. 17.2022, „Romanul contemporan basarabean: între inter- și pluridisciplinaritate”, aprobat pentru finanțare pe anul 2022 în ședința Senatului UST, proces-verbal nr. 6 din 25 ianuarie 2022.